

ACC. N:R M. 9597:1-6.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Joh. Sjöquist

Härad: Västra

Adress: Hultsjö

Socken: Hultsjö

Berättat av: Densamme

Uppteckningsår: 1945.

Född år 1883 i Hultsjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla jul och lilla julafton. s. 1-6.

L. u. F. 47.

Landskap: Småland ..... Upptecknat av: Joh. Sjöquist
 Härad: Västra ..... Adress: Hultsjö
 Socken: Hultsjö ..... Berättat av: Joh. Sjöquist
 Uppteckningsår: 1949 ..... Född år 1883 i Hultsjö

Ämne: LILLA JUL och Lilla JULAFTON. L.U.F. 47.

Hur benämningen Lilla Jul och dermed sammanhängande talesätt kan jag ej ge så stora upplysningar om. Men på min trakt har benämningen lilla jul förekommit sedan mycket länge tillbaka itiden, och förekommer ännu. Och den infaller alltid 6 veckor efter Jul eller i början av februari månad. I min trakt kallas den också Kyndelsmässe. /Kynnesmässe/

2./ Att vissa förberedelser gjordes förr itiden även på min trakt och det fejas och förberedes nog än idag, och således kallas lördagen för lilla julafton ty Kyndelsmässodagen firas alltid på söndagen eller som det heter förklarar. På lördagen eller lilla julafton skulle man alltid liksom på rätta julafton doppa i grytan, även förekom sådana förberedelser såsom bakning av bättre bröd, både småbröd och s.k. storbröd. En sed var på min trakt att julgranen skulle vara inne till lilla jul, men den seden har man numera gått ifrån, men det fins ännu ställen som inte tager ut granen förr än lilla jul

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 9597:2.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

har varit.

3./Att man gav varandra några gåvor vid lilla jul, har mig ~~ej~~ veterligt ej förekommit på min trakt, men det förekom ofta att man deremot väntade med de förr så gånse julabjudningarna, till lilla jul, fast även detta bruk ~~exxxx~~ har så gott som upphört.

4./Luciarirandet var rörr i tiden mycket populärt — och är det ännu på min trakt — först och främst bakades det en del för dagen passande småbröd eller kakor såsom "lussekatter", vilka jag förut beskrivit röre jul i L.U.F.. Vidare gick man "lusse eller lussegubbe", då klädde man ut sig på alla tänkbara sätt, man klippte hål i en säck, ett för huvudet ett för vardera armen, krände sedan säcken på sig, alldeles som man sätter på sig en skjorta, gjorde sig hattar av papper, med en massa grannläter i, vidare hade man en lång stake som man stötte sig på, man gjorde sig även masker av näver, och vanligen målades dessa med röd karamellfärg, och till skägg på dessa masker pålimmades ett stycke av en linlock. De som ej hade masker svärtade vanligen ner sig i ansiktet till oigenkännelighet med sot, pojkarna klädde ut sig ofta till flickor, och flickorna till pojkar. Var det då någon som kunde spela, var den alltid med och spelade, och instrumentet var vanligen ett dragspel "Magdeburger" samt fiol, och man föreställde tiggare, och tiggade allting från pepparkaka till kälhuvud

ACC. N:R M. 9597:3.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

samt samt spelade för pengar. Att man om man var ute och gick "lussekvällen kunde möta ett lag på 10 a 12 lussegubbar var ej alls konstigt. Och vanligen föreställde de en hel familj, Mor och Far som tiggde till sina barn. Nedtecknaren av detta, arbetade år 1907 vid en plnnstolsfabrik i närheten av Hok i Småland, och var då med om att gå lusse, i Svänarum. Jag och en kamrat voro spelmän, och vi spelade och tiggde pengar till långt inpå natten, och flickorna tiggde kaffe, samt mycket annat, men med kaffet gick det dåligt ty vi voro många, vill männas att vi voro 14 stycken. Det värsta blev i alla fall till sist, att bli ren från allt sotet i ansiktet.

5./ Någon bestämd tid som seden med firandet av vitklädd Luciabrud hade kan jag ej med bestämdhet säga, men den första Luciabrud som jag såg var omkring 1926 i Jönköping på landsbygden och särskilt på min trakt förekommer vitklädd Luciabrud huvudsakligen vid fäster vid den tiden såsom Röda k.fäster samt vid skolavslutningsfäster o.d.

6./ Hur man firade Lucia fötr i tiden innan bruket med vitklädd Lucia tillkom, har jag närovan förut beskrivit, man gick kvällen förut lussegubbe eller "lusse".

7./ Någon särskild sed att äta vare sig frukost eller något annat mål tidigare den dagen än vanligt har ej förekommit på mln trakt. Men ett talesätt var allmänt att Lucianatten skulle vara den längsta på året. Likaså förekom också vissa talesätt om Kyndelsmässe.. om den sades ~~sätt~~ vid lilla jul skulle bonden ha halvfodrat o.s.

vilket betydde att man fick rödra sina kreatur lika länge efter den dagen som man hade gjort före den dagen.

8./ Med lussebit menas att man bjöd lussegubbarna på något till ex. en pepparkaka ett äpple eller dylikt, och derigenom har uttrycket lussebit uppkommit.

9./ Någon bestämd dag för slaktandet av julgrisen har ej förekommit på min trakt men den egentliga slakten tog i regel sin början i första hälften av desember, en del slaktade i början av månaden, på grund av att julskinkan skulle hinna bli färdig och salt till julen, andra åter väntade till mitten av månaden för att inte fläsket, samt en del korv o.d. skulle vara färskt till juldoppet, ty alltid skulle det vara ett isterband kokat tillsammans med det övriga doppet. Alltså någon bestämd slaktdag förekom inte på min trakt, dock skulle slakten vara överstökad till mitten av desember månad i varje fall.

Vanligt var att slaktaren, såväl som hans medhjälpare fick mat, samt även den obligatoriska slaktsupen, kanske flera, innan grisen avlivades. Likaså om det var en duktig kvinna på stället, skulle alltid göras korv och palt färdigt till slaktaren hade slutat, ty han skulle ha smakbitar med sig hem, samt litet av "revja" liksom med revbensspjäll, gick det ej att få sådant färdigt, skickades det alltid till honom dagen därefter.

- 10./ Uttrycket svinotta är ett mycket talesätt på min trakt, och har uppkommit på så sätt, att när man skulle slakta någon gris, skulle slakten alltid utföras tidigt på morgonen, och det var ej ovanligt att byslaktaren kom redan klockan 3 på morgonen till det första stället, ty han hade alltid flera ställen att slakta på dagen, och på så sätt har uttrycket svinotta uppkommit.
- 11./ Bruket att bjuda på lussekatter har tillkommit på senare tid, sannoligt efter 1900 talets ingång i min trakt. De första lussekatter som jag blev bjuden på, var hos en Prostinna Ponten i Hultsjö, i början av 1820, och dessa hade formen av en stor åtta samt hade ett russin i varje ändan av åttan, och var omkring 10 centm. långa och hade en vanlig bylles tjocklek samt var bakade av vanlig vetemjölsgdeg.
- 12./ Firandet av kyndelsmäsas har alltid varit— och är fortfarande — i bruk på min trakt, och till och med om några offentliga fäster hållas. Lilla julaften klädes alltid julgran.
- 13./ Kyndelsmässodagen firades i övrigt som en vanlig söndag, fast man gick nog till kyrkan litet mera allmänt den dagen.
- 14./ Att man gav varandra gåvor vid kyndelsmäsas har ej förekommit på min trakt.
- 15./ Uttrycket Benaraskesöndag har varit ett gammalt talesätt på min trakt, och dagen för detta talesätt inföll alltid första söndagen efter trettondagen, och har uppkommit

*x blev väl
van 1920*

ACC. NR M. 9597:6.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mit på så sätt att då var det endast benen kvar efter vad som i sovelväg hade före-
kommit under själva julhelgen, och då var det till att skava av det kött och fläsk
som möjligen satt kvar på de tillvaratagna benen av kött och fläskbenen, och talesät-
tet var att man "raskade benen."

16./ Den dagen som julen slutade riktigt var alltid 20 dagar efter jul — tjugodag-
knut — och då dansades granen ut, och de julprydnader som voro uppsatta ~~var~~ till
nelgen togos då ner och lades i korvar till en nästa julhelgd.. Efter tjugodagen ö-
vergiöks vanligen sysslorna till de gamla gängorna.

Lönåsa Hultsjö i januari 1945.

Med önskan om god fortsättning på det nu ingångna året

Tecnar Joh. Sjöquist.